

Бір ел – бір кітап

Қазақ хандығының тарихы

Еліміз бойынша қолға алынған «Бір ел – бір кітап» акциясы жалғасын табуда. Был қазақстандықтар атақты жазушы Илияс Есенберлиннің «Көшпендер» романын оқуда. Әрине, бұл романың таңдалған алынуна үлкен негіз бар. Себебі, би... Еліміз бойынша Қазақ хандығының 550 жылдағы атальп өтілді. Сондықтан «Көшпендер» романының таңдалып алынуны Қазақ хандығының тарихын тануға, білуге бағытталған үлкен шараның бір белігі.

«Көшпендер» – қазақ хандығының тұтас жатқан тарихын толығымен қамтитын туынды. XV-XIX ғасыр аралығындағы Қазақ хандығы өмір сүрген кезең суреттеледі. Үш кітаптан тұрады. Бірінші, «Алмас қылыш» романында XV – XVI ғасырларда Қазақ хандығының құрылуы, Әбілқайыр, Жәнібек, Керей хандардың тақ үшін таласы, қазақ рулаresынң бірлесу идеясы, «Жанталас» романында XVII – XVIII ғасырлардағы Қазақстанның шетел басқыншыларымен күресі және Әбілқайыр ханның тағдыры, Қалмақ хандығының қазақ еліне опасызық шапқыншылығы, Алакөл маңайында, Ордабасы еңірінде

болған қырғын үрystар, Ресей патшалығының қол астына кірген Әбілқайырдың түкі армандарының жеке басындағы тұнілістері мен күйзелістері, «Қаһар» романында XVIII ғасырда Абылай хан бастаған қазақ халқының қалмақ басқыншыларын біржолата талқан етуи, Абылайдың қазақ елін дербес Қазақ хандығына біркітіру әрекеттері және даңқты хан мен оның батырларының ел тәуелсіздігі үшін күрестегі ерлік, данаалық істері суреттелген.

Илияс Есенберлин Қазақ хандығы тарихын зерттеген ұлы жазушы. Ол 1915 жылы Атбасар қаласында өмірге келген. Балалық шағы өте ауыр жағдайда өтті. 1930 жылдардың аштығы мен зобалаңын басынан кешірді. Жетімдіктің ашы дәмін татып, інісі Рұнақпен бірге балалар үйінде тәрбиеленді. Енді ғана есейіп азamat бола бастағанда соғыс басталып майданға аттанды. Ауыр жаракат алып, соңынан елге оралды. 1940 жылы Қазақ тауken институтын бітірген.

Бұдан кейінгі тағдыры да оңай болмады. Халық жауы болып қуғындаға ұшыраған алаш арыстарының бірі Хамза Жүсіспекованның қызына үйленгені үшін құрынға ұшырады. Партия қатарынан шығарылды. Мұнымен де тоқтамады. 1951 жылы тұтқынға алынып, 10 жылға сottалып, Түркіменстанда салынып жатқан Қарақұм каналының құрылсының салуға жегілді. Осы құрылым кезінде Есенберлиннің тауken құрылым инженері екендігі оған үлкен демеу

boldy. Білікті маман жарылыс және тағы басқа негізгі жұмыстарды атқарды. Арада екі жыл өткенде 1953 жылы Сталин өліп, болашақ ұлы жазушы ақтала, босатылды.

Илияс Есенберлин 1942-47 жылдары Қазақстан КП ОК-нің

нұсқаушысы. 1947-67 жылдары Қазақ мемлекеттік филармониясының директоры. Қазақ мемлекеттік көркем әдебиет баспасының редакторы, «Қазақфильм» киностудиясында сценарий редколлегиясының мүшесі, 1967-71 жылдары «Жазушы» баспасының директоры, 1971 жылдан Қазақстан Жазушылар одағының екінші секретары және тағы басқа жауапты жұмыстарды атқарды.

Жазушы көркем әдебиеттің көп жанрында поэзия, проза, драматургия, кинодраматургия саласында қалам тербеді. 1945 жылы «Айша», «Сұлтан» поэмаларын жазды. 1949 жылы «Адамгершілік туралы жыр» өлеңдер жинағын шығарды. «Большевик туралы» поэмасын, «Біржан сал трагедиясы» дастынын, «Өзен жағасында», «Толкыды Есіл» повестерін, бұдан соң «Айқас», «Қатерлі өткел», «Ғашықтар», «Қаһар», «Алмас қылыш», «Алтын құс», «Жанталас», «Көлөнкеңмен қорғай жүр» туындыларын жазды.

Ілияс Есенберлин

«Айқас» роман үшін 1968 жылғы Қаз КР Мемлекеттік сыйлығы берілді.

Қазақстан Республикасы мемлекеттік сыйлығының лауреаты, қазақ әдебиетінің тарихында бүгінге дейін ең көп, нақты айтқанда 17 роман жазған жазушы И. Есенберлин қазақ әдебиетіне соны серпін әкелген жазушы. Илияс Есенберлиннің алты кітаптан тұратын тарихи эпопеясы сөз енерінің әлемдік нұсқасына қосылған тарихты көркемдік пайымдауда үздік үлгілерінің бірі болып қала бермек.

Аудандық орталық кітапханада Илияс Есенберлин жөнінде маңызды шаралар жүргізіліп келеді. Тәжірибелік - библиографиялық белімге «Қазақ әдебиетінің алмас қылышы» атты мультимедиялық оқу құралы берілген. Сонымен қатар барлық ауылдық кітапханаларда жазушының өмірі мен шығармашылығына арналған әдеби шаралар еткізіліп келеді.

Ә. НҰРҒАЛИЕВА,
аудандық орталық
кітапхананың әдіскери.